

TARTALOM

I.

ELŐKÉSZÜLETEK ÉS MEGÉRKEZÉS 6

*Firenze rövid leírása • A toszkán nyelvjárás
Hogyan jutunk Firenzébe?*

II.

EGY FIRENZEI POLGÁR OTTHONÁBAN 11

*Udvarlás • Az esküvő • Születés és gyermekkor
Temetés • Rabszolgák • Orvoslás*

III.

KERESZTÜL-KASUL FIRENZÉBEN 22

*Hogyan tájékozódjunk? • Egy nap • Boltok és piacok
Női szerepek • Kurtizánok • Iskola és egyetem • Tiltott szerelem
Igazságszolgáltatás • Szellem és humor*

IV.

POLITIKUSOK, FESTŐK, FILOZÓFUSOK ÉS CONDOTTIERÓK 44

*Politika • A Mediciek • A Pazzi-összeesküvés
Híres firenzeiek • A condottierók*

V.

AMIT LÁTNI KELL 53

*A dóm • A harangtorony és a keresztelőkápolna
Piazza della Signoria • Orsanmichele • A Strozzi-palota és a Santa Trinità
Santa Maria Novella • Medici-palota • San Lorenzo
San Marco kolostor • A Santa Croce és a Pazzi-kápolna • Ponte Vecchio
A Brancacci-kápolna, a Santo Spirito és a Pitti-palota*

VI.

CÉHEK, IPAR ÉS ADÓK 72

*Céhek • Posztóipar • A pénzügyek művészete
A forint • Bérék • A változó piac • Adók és befektetések*

VII.

VALLÁS 83

*A mindennapok része • Sírkápolnák • Közösségek
Flagellánsok • Vegyes érzelmek • Botrány • Savonarola
Babona és boszorkányság*

VIII.

ÜNNEPEK ÉS VIADALOK 101

*Farsang • Keresztelő Szent János ünnepe • További ünnepek
Színelőadások • Bajnívás és lovagi torna • Kivégzések*

IX.

FIRENZE KÖRNYÉKE 109

Fiesole • A Mediciek villái • Város és vidék

X.

BARANGOLJUK BE TOSCANÁT! 115

Arezzo • Cortona • Prato • Lucca • Pisa • San Gimignano • Siena • Pienza

Térkép 138

Szerzői megjegyzés 140

Idézetek forrása 140

Illusztrációk forrása 140

Név- és tárgymutató 142

ELŐKÉSZÜLETEK ÉS MEGÉRKEZÉS

Az 1490-es év, amelyben a gazdagságáról, győzelmeiről, művészetéről és fenséges épületeiről ismert gyönyörű város zavartalanul élvezi a béke és jólét áldásait.

FELIRAT GHIRLANDAIO AZ ANGYAL
MEGJELENIK ZAKARIÁSNAK CÍMŰ FRESKÓJÁN,
A SANTA MARIA NOVELLÁBAN

Rengeteg okot találhatunk, amiért érdemes felkeresni Firenzét az Úr 1490. esztendejében. Ha kereskedéssel foglalkozunk, meglátogathatjuk Firenze és Lucca textilkereskedőit. Ha gyermekeink vannak, beirathatjuk őket valamelyik híres firenzei vagy arezzói humanista mester iskolájába, vagy

Pisa, esetleg Siena egyetemére. Ha zárandokok vagyunk, a Via Francigenán bandukolhatunk San Gimignano és Sienán át Róma felé, de le is térhetünk az útról, hogy meglátogassuk Prato és Cortona zárandoktemplomát, amelyekben csak nemrég jelent meg csodás módon a Szent Szűz. Ha pedig egyszerűen csak élményekre vadászunk, számos látványos ünnepi játékon vehetünk részt. Ezek között vannak egyházi ünnepek, mint Keresztelő Szent János ünnepe Firenzében, és világiak, melyek közül érdemes kiemelni a sienai Paliót és az Arezzóban megrendezett Giostra del Saracinót. Megnézhetjük továbbá azokat a cso-

Firenze fentebb látható, részletes térképén felismerhetjük a nagyobb templomokat és palotákat. A várost kettészelő Arno fölött

négy híd ível, a folyó partján halászok húzzák be a fogást. Az előtérben felfedezhetjük a várost megörökítő művészt is

EGY FIRENZEI POLGÁR OTTHONÁBAN

Irataimat mindig a dolgozószobámban tartom, ide a feleségem soha nem léphet be.

LEON BATTISTA ALBERTI

Az utcákat róva útban a szállásunk felé – az Öreg piac mellett található Csiga fogadó jó hírnévnek örvendő –, talán felmerül a kérdés bennünk: milyen lehet a firenzeiek élete a komor paloták rusztikus falai között, amelyeken szándékosan szemmagasság fölé helyezték a ráccsal fedett ablakokat. Bár az épületek megjelenése nem túl hívogató, a legfontosabb paloták előtti padokon mégis mindig ülnek néhányan megbeszélésre vagy tárgyalásra várva. Ha mi is meg szeretnénk ismerkedni a tulajdonossal, legjobb, ha veszünk tőle valamit. Ha például textíliát akarunk vásárolni, akkor bebocsátást nyerünk a kereskedő *palazzójának* földszinti bemutatótermébe, amely tele van csábító színekben pompázó textíliákkal, a plafonról pedig kámforral és sókkal átitatott molyűzők lógnak.

Ha lelkes vásárlók vagyunk, és a kereskedő kiváltságosai körébe fogad, talán még az emeleten berendezett dolgozószobába (*studiolo* vagy *scrittorio*, vagyis iroda) is felvisz, ahol személyes és üzleti iratait tartja. A szoba berendezési tárgyai közé jellemzően írásra

és a pénz számolására használt asztalok, pénzesládikák, irattartó polcok és szekrények, szétdobált papírok, levélkötegek, mérő súlyok és esetleg néhány térkép tartozik. Ha jó benyomást teszünk a gazdára, esetleg megnézhetjük személyes kincseit is: ékszereit, valamint antik pénzekből és érmékből álló gyűjteményét. Vannak, akik teljes kényelemben szeretnek dolgozni: Francesco Sassetti, a Mediciek bankára dolgozó szobája mellé olyan szobát építtet, amelyet saját kandallóval lehet fűteni, és amelyben egy kád is helyet kapott. Munkája eredményét látva talán túl sok időt tölt a kádban.

Az is előfordulhat, hogy meghívnak bennünket valamilyen társasági eseményre, ekkor alkalmunk lesz megnézni a ház legnagyobb helyiségét,

Csak a leggazdagabb kereskedők engedhetik meg maguknak a szemüveget – mely felbecsülhetetlen segítség a könyvelés rendben tartásához

POLITIKUSOK, FESTŐK, FILOZÓFUSOK ÉS CONDOTTIERŐK

POLITIKA

Több levelet kaptam önjelölt előljáróktól, mint ahány nap van az évben.

LORENZO DE' MEDICI EGY ELŐLJÁRÓ-VÁLASZTÁS ALKALMÁVAL

Ha beszédbe elegyedünk egy firenzeivel, néhány mondat után rá fogunk jönni, hogy megszállottan érdeklődik a politika iránt – néha úgy tűnhet, nem is tudnak másról beszélni. Viszont jobb, ha tényleg odafigyelünk, amikor az államberendezkedésről kérdezzük, mert a rendszer hihetetlenül komplikált. A Palazzo della Signoria (amelyet Palazzo dei Priorinak is hívnak) a város legmagasabb épülete, a városi tanács, vagyis a signoria székhelye. A tanácsnak kilenc tagja van: nyolc *prior* vagyis előljáró – minden városnegyed két tagot delegálhat –, valamint a *gonfaloniere di giustizia*, azaz „az igazság zászlóvivője”. Mindössze két hónapos szolgálati idejük alatt minden nap összegyűlnek a palotában, de sajnos mire megjegyeznénk a nevüket, már le is cserélték őket.

Hogy a helyzet még bonyolultabb legyen, a tanácstagoknak tanácsadók is vannak, ők a tizenkét „jó ember”, vagyis a *buonomini*, akik három hónapig vannak hivatalban, és mellet-

tük van még tizenhat zászlóvivő a város különböző részeiből, akik négy hónapig töltik be ezt a tiszteket. A hivatalok sorát számtalan, különböző hatáskörrel rendelkező bizottság gyarapítja, melyek közül a két legfontosabb a vészbizottság (*balia*, ez akkor ül össze, ha a várost veszély fenyegeti) és a biztonsági bizottság, mely az állam-

A kormányzat központja az erődítményszerű Palazzo della Signoria jellegzetes harangtornyával

AMIT LÁTNI KELL

Igazi aranykor ez, mely életre keltette a csaknem örökre elveszett szabad művészeteket, a költészetet, ékesszólást, festészetet, építészetet, szobrászatot, zenét és az orphikus lírát. És mindezt Firenzében!

MARSILIO FICINO

Firenze közvélekedés szerint a legfinomabb és leggyönyörűbb város – nem csak a keresztény világban, hanem az egész földkerekségen.

GIOVANNI RUCELLAI

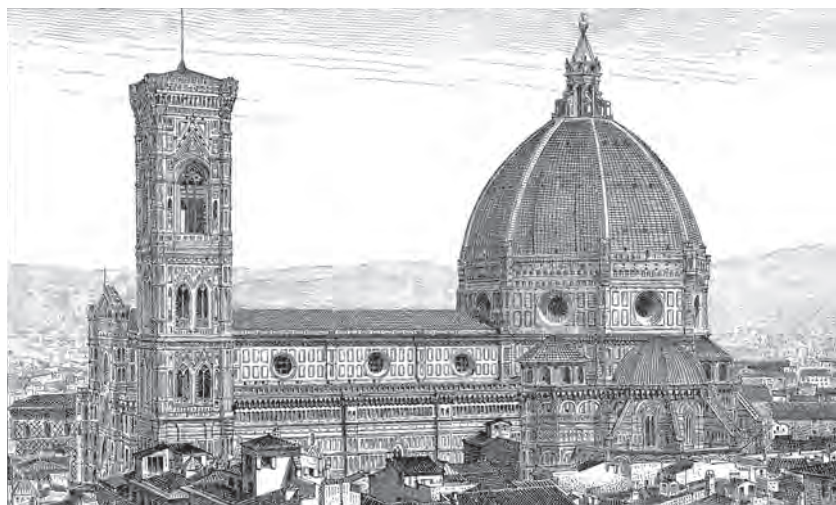
A firenzeiek égnék a vágytól, hogy mutogathassák városuk látványosságait,

amelyekre hihetetlenül büszkék. Ők is érzik, hogy ma Firenzében élni kegy, és a polgártársaik által készített figyelemre méltó műalkotások új Rómává avatták a várost, mely sikerrel versenyezhet ókori példaképével. Az épületek és egyéb műalkotások megrendelői a szerződésekbe gyakran még bele is írják, hogy „olyan szép legyen, amilyen csak lehet” – *più bello che si può*.

A DÓM

[Brunelleschi kupolája] árnyékba borítja egész Toscanát.

LEON BATTISTA ALBERTI: A FESTÉSZETRŐL

VALLÁS

A MINDENNAPOK RÉSZE

Amikor [Piovano] vallásos emberek közt volt, lelkiséggel kapcsolatos dolgokról beszélt, amikor katonák közt, akkor olyan érveket használt, amiket azok értettek, ha kereskedők közt, akkor a kereskedők szakkifejezéseit használta, ha jól öltözött, tanult hölgyek közt, akkor választékos és mulatságos történeteket mesélt, de megvoltak a történetei arra az esetre is, ha feslett nőkkel beszélgetett.

A XV. SZÁZAD VÉGÉRŐL SZÁRMAZÓ LEÍRÁS
PIOVANO ARLOTTÓRÓL, EGY VIDÉKI PAPRÓL,
AKI HÍRES VOLT SZABAD SZÁJÚ BESZÉDEIRŐL

Firenzében mindenhol felfigyelhetünk arra, milyen fontos szerep jut a vallásnak. Alig találunk házat, ahol ne lenne kitéve egy vallásos témájú kép, amelynek a helye elsősorban a hálószoba – az elmélyülés és az ima színhelye. A firenzeiek rendszeresen járnak templomba, ez azon ritka alkalmak egyike is, amikor a nők elhagyják otthonukat. A reggeli misék és a vesperások szerves részei a mindennapoknak – legalábbis egy bizonyos társadalmi rang felett –, a munkásokat pedig szombaton már délután hazaengedik, hogy akinek isteni útmutatásra van szüksége, részt

vehessen az esti szentmisén. A legszegényebektől a leggazdagabbakig mindenki bőkezűen ad alamizsnát, a végrendeletekben sokszor hagynak pénzt kórházakra és kolostorokra, és az elhunytak külön összeget adnak a saját lelki üdvükért mondott misékre. A városban számtalan vallási körmenetet tartanak, ezeket, ha akarjuk, sem tudjuk kikerülni. A legszebb látványban akkor lehet részünk, ha a dóm és a Piazza della Signoria közti utcáról nézzük a felvonulásokat.

A bejáratok fölött gyakran láthatunk szentképeket, az utcasarkokon pedig feszületet vagy a Szent Szűz ké-

Fra Roberto Caracciolo prédikál a tömegnek. A firenzeiek – látszólag – komolyan veszik a vallást

ÜNNEPEK ÉS VIADALOK

FARSANG

*Táncot, dalt, zenét ma nekünk!
Szív nem fáj, s nem fárad el.
Az kell, ami itt van és most,
Mert a holnap úgyse biztos...*

RÉSZLET A CANTI CARNASCIALESCHI
VULGÁRIS NYELVEZETŰ DALCSOKORBÓL,
MELYNEK NÉMELY DARABJA LORENZO
DE' MEDICI TOLLÁBÓL SZÁRMAZIK

Ha Firenzébe készülünk, látogatásunkat próbáljuk úgy időzíteni, hogy valamelyik nagyobb firenzei ünnep idejére essék – ezek a rendezvények a színházi, egyházi látványosságok és a sportesemények csodás keverékei. Az ünnepek széles skálán mozognak: az idelátogató külföldi méltóságok visszafogott üdvözlésétől kezdve május elseje vidám ünneplésén át Szent János napjáig. A leggazdagabb vigaság vitán felül a farsang, melynek idején a város összes főbb utcáját elborítják a lobogók, aranyozott címerek és a gazdagon díszített kárpitok, melyeket a paloták ablakaiból lógnak ki a hatalmas, lármázó tömeg feje fölé.

Tegyük fel az álarcunkat és csatlakozunk az utcákon nap mint nap végighömpolygó felvonuláshoz. Nők elvileg nem vehetnek részt ezeken a körmeneteken, de lépten-nyomon adódik

alkalom arra, hogy az ember az ablakokban és az erkélyeken lógó csinos lányoknak csapja a szelet. Lorenzo de' Medicinek beszámoltak olyan esetről, amikor a duhaj ünneplők hógolyóval kezdték dobálni Marietta Strozzi ablakát. Az egyik alaknak „sikerült eltárlania a hölgy arcát a hóval”, de a tűzről pattant Marietta megtorolta a tetét, „olyan kecses volt, olyan ügyes a

Egy csapat énekes ad szerenádot az ablakban álló firenzei hölgyeknek farsang idején

FIRENZE KÖRNYÉKE

A város falait a polgárok gyönyörű világi veszik körül, mesés szépségű, díszes kertekkel; a környéken pedig annyi a palota, a nemesi villa és annyi lakos él itt, hogy egészen olyan, mint egy város.

GREGORIO DATI

Ez a liget kellemes enyhet ad, nemcsak nekünk és szomszédainknak, hanem azoknak az idegeneknek és utazóknak is, akik a nyári hőségben erre járnak [...] És nincs olyan utazó, aki meg ne állna egy negyed órára, hogy megtekintse a gyönyörű növényekkel teli kertet.

GIOVANNI RUCELLAI QUARACCHI BIRTOKÁRÓL

Bár a firenzeiek a városban élnek és dolgoznak, igencsak szeretik a vidéket. Amint kilépünk a város kapuján, láthatjuk, hogy több száz takaros villa pettyezi a környező, ciprusokkal borított dombokat. Nyáron tökéletes menedéket nyújtanak ezek a házak a forróság elől. Már Arcetriben is, amely csak rövid sétányira fekszik a domboldalon, az Arno déli partján, ott áll a Villa La Gallina, melynek figyelemre méltó éke egy meztelenül táncoló alakokat ábrázoló freskó. A város északi oldalán áll Francesco Sassetti La Pietra nevű, gyönyörű villája, melyet abból a pénzből vásárolt és bővített, amit a Medici-banknál keresett.

Firenzétől nyugatra, Quaracchiban Giovanni Rucellai épített csodás kúriát (az ő nevéhez fűződik a Santa Maria Novella templom homlokzata is). A család mindig is jó viszonyt ápolt bérlőivel, akiknek már több generációra visszamenőleg adták bérbe a földet. Amikor Giovanni Bernardo nevű fia feleségül vette Nannina de' Medicit, a földművesek egy hatalmas olajfát ajándékoztak a párnak, amit kocsin vontattak oda. Amikor aztán egy évtizeddel ezelőtt Giovanni tönkrement, a hálás parasztok közbeléptek, és saját költségükre továbbra is gondozták a kertjét.

FIESOLE

Ha careggi visszavonultságodban kényelmetlenné válik a forró évszak, megfontolhatod tán, hogy Fiesole érdemes a figyelmedre. A lankás domboldal között bőven van itt vizünk, és mivel az enyhe szellők állandóan frissítenek, a nap heve kevésbé zavar. Ahogy a ház felé közeledsz, úgy tűnik, körbeveszik a fák, de ha ideérsz, láthatod, hogy akadálytalan kilátás nyílik a városra. A környék ugyan sűrűn lakott, itt azonban élvezhetem azt a magányt, amely oly nagyon illik természetemhez.

ANGELO POLIZIANO MARSILIO FICINÓHOZ

BARANGOLJUK BE TOSCANÁT!

*Arezzo • Cortona • Prato • Lucca • Pisa
San Gimignano • Siena • Pienza*

Most, hogy a Firenze nyújtotta örömköbe belekóstoltunk, bizonyára kíváncsiak vagyunk arra, mi mászt kínál még Toscana. Ez a fejezet három lehetséges útvonalat ír le: keleti irányba, Arezzo és Cortona ősi etruszk városai felé; nyugati irányba, lefelé az Arno völgyében, a gazdag Prato, Lucca és Pisa felé; valamint dél felé, a Via Cassia mentén, hogy megszemlélhessük San Gimignano, Siena és Pienza szépségeit. Bármelyik útvonalat követjük is, íme egy jó tanács: ha a helyekkel beszélgetünk, sose hasonlítsuk városukat Firenzéhez, mert erre mindenhol nagyon érzékenyek. De ilyesmire egyébként nincs is szükség, hiszen a helyi ünnepek hihetetlenül érdekesek, és mindenütt a legmagasabb színvonalú műalkotásokat csodálhatjuk meg. Minden toszkán büszke honfirtásai alkotásaira és eredményeire, és nem is ok nélkül.

AREZZO

Arezzo és Firenze meglehetősen bonyolult viszonyt ápolnak. Arezzo az elmúlt időkben számos hírességet nevelt ki, akik végül mindig a nagyobb szomszédnál szereztek nevet maguknak – az arezzóiak nem kis bosszúságára. Már az ókorban is így volt,

hiszen Maecenas, Augustus korának nagy művészpártolója fiatalon a ragyogó Rómába költözött Arezzóból. Petrarca, az itáliai irodalom egyik legnagyobb alakja szintén itt született, azonban hírnevét annak köszönheti, hogy Dantéval és Boccaccióval együtt tagja lett a firenzei irodalmi panteonnak. A XV. század első felének kiemelkedő firenzei humanistája, Leonardo Bruni Arezzóban látta meg a napvilágot, de hamvait a Santa Croceban elhelyezett fenséges sírmlék őrzi. Sőt Bruni híres munkáját, a *Laudatiót* sem szülővárosáról, hanem választott hazájáról, Firenzéről írta.

Mindezért cserébe a város – legalábbis 1384-ig, amikor Firenze meghódította – több száműzött firenzeit fogadott be, például Dantét, aki azután menekült ide, hogy rossz oldalra állt a guelfek és a ghibellinek közt dúló viszálykodásban. Manapság, ha egy firenzei meglátogatja Arezzót, kénytelen igazat adni Gentile Becchinek, Lorenzo tanárának és a város püspökének, aki azt írta: Arezzo provinciális város, teljes szellemi tespedésben.

GIOSTRA DEL SARACINO

Mindazonáltal vannak olyan pillanatok is, amikor még a legunottabb fi-